

Prof. dr hab. n. med. Witold Krupski
II Zakład Radiologii Lekarskiej
Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Lublin, dn. 25.09.2021r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Greta Gawel
z Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego
pt. „Połyki u osadzonych – analiza połykanego materiału
oraz uwarunkowań socjodemograficznych”.**

Promotor: **prof. dr hab. n. med. Andrzej Urbanik**

Promotor pomocniczy: **dr n. med. Wiesław Guz**

Ciałem obcym w przewodzie pokarmowym, może być kęs pokarmowy, który z różnych przyczyn utknął w jego obrębie, ale mogą to być także różne przedmioty. Ciało obce może zostać połknięte przypadkowo zwykle razem z pokarmem, najczęściej są to ości, kości lub pestki albo przypadkowo z trakcie zabawy, zdarza się to najczęściej u dzieci, ale także może zostać połknięte w sposób zamierzony, co może dotyczyć osób osadzonych w więzieniu.

Połknięte ciało obce może przesuwać się wraz z pasażem pokarmu przez cały przewód pokarmowy i zostać wydalone, ale może także utknąć w jego obrębie i wtedy jest wymagane jego usunięcie, endoskopowe lub operacyjne.

Diagnostyka obrazowa jest niezbędna w celu określenia obecności i lokalizacji ciała obcego. Podstawowym badaniem obrazowym w diagnostyce ciał obcych w przewodzie pokarmowym jest zdjęcie rentgenowskie, jednak analiza jego wartości rzadko jest przedmiotem badań naukowych, a jest to moim zdaniem temat ważny zarówno z punktu widzenia diagnostycznego jak i ogólnomedycznego, a w odniesieniu do więźniów zakładów penitencjarnych także ze względów psychicznych, psychologicznych i socjologicznych.

Wybór tematu i zakresu rozprawy doktorskiej należy uznać za trafny i merytorycznie uzasadniony.

Formalna i merytoryczna ocena pracy

Przedłożona do recenzji praca jest jasno napisana, pod względem redakcyjnym nie budzi zastrzeżeń, a proporcje pomiędzy poszczególnymi działami są odpowiednio zachowane.

Oceniana praca obejmuje 128 stron wydruku komputerowego podzielonego na 12 rozdziałów głównych oraz mniejsze podrozdziały. Rozprawa ma charakter monotematycznej monografii, a układ pracy jest typowy dla tego typu opracowań. W pracy Doktorantka zamieściła 87 tabel i 20 rycin, które bardzo dobrze obrazują omawiane w pracy kwestie oraz ilustrują uzyskane wyniki.

Pierwsza strona pracy nie jest numerowana, jest to strona tytułowa, na której oprócz tytułu pracy znajdują się imię i nazwisko autorki, nazwa uniwersytetu oraz informacje dotyczące promotora i promotora pomocniczego. Podano także miejsce i rok wydania pracy.

Na pierwszej numerowanej stronie zamieściła Doktorantka podziękowania dla Promotora.

Na następnych dwóch stronach został zamieszczony Spis treści.

Na stronie 4 znajduje się Wstęp, w którym Doktorantka zawarła ogólne informacje dotyczące samouszkodzeń dokonywanych przez więźniów zakładów penitencjarnych, ze szczególnym uwzględnieniem połykania ciał obcych.

Na stronach od 5 do 18 znajduje się rozdział Wprowadzenie, który Doktorantka rozpoczyna od bardziej szczegółowego niż we wstępie omówienia samouszkodzeń u osób osadzonych w zakładach karnych. Doktorantka zwraca uwagę na etiologię zachowań o typie samouszkodzeń, szczegółowo opisuje rodzaje samouszkodzeń dokonywanych przez osoby przebywające w jednostkach penitencjarnych oraz przedstawia charakterystykę samouszkodzeń polegających na świadomym połykaniu ciał obcych określonych jako „połyk”. Następnie zostały omówione zaburzenia zachowania więźniów, a w kolejnych podrozdziałach zachowania roszczeniowe, nawykowe, załamaniowe oraz instrumentalne lub protestacyjno-wymuszające. W ostatnim podrozdziale Wprowadzenia Doktorantka omówiła wybrane niepsychotyczne zaburzenia psychiczne diagnozowane u osadzonych w zakładach karnych.

We wstępie i wprowadzeniu Doktorantka przedstawiła szczegółową analizę problemu, który jest tematem pracy doktorskiej.

Wstęp i Wprowadzenie są napisane logicznie, wprowadzają w jasny sposób w zagadnienia będące tematem pracy oraz szeroko jest prezentowany aktualny stan wiedzy. Omawiane zagadnienia przedstawiono w sposób uporządkowany, co sprawia, że wstęp ma formę kompendium zawierającego najważniejsze informacje dotyczące zamierzonego połykania przez więźniów ciał obcych.

We wstępie i wprowadzeniu zacytowano 54 pozycje literaturowe, dotyczące aktualnego stanu wiedzy w zakresie objętym pracą. Takie przedstawienie tematu bardzo dobrze świadczy o przygotowaniu autorki do realizacji pracy naukowej.

Wstęp i Wprowadzenie zawierają także informacje uzasadniające podjęcie tematyki badawczej.

Głównym celem pracy doktorskiej jest próba określenia, czy istnieją zależności pomiędzy czynnikami socjodemograficznymi, niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi, uwarunkowaniami wynikającymi z osadzenia w jednostce penitencjarnej, a podejmowaniem przez więźniów decyzji o dokonaniu samouszkodzenia o typie „połyk”.

Dodatkowo Doktorantka sformułowała 5 celów szczegółowych, którymi są:

1. Określenie profilu socjodemograficznego osadzonych, którzy dokonali połyku, oraz grupy kontrolnej.
2. Określenie uwarunkowań wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności, z uwzględnieniem stanu zdrowia osadzonych (analiza danych osobopoznawczych), którzy dokonali połyku, a także grupy kontrolnej.
3. Określenie najczęściej występujących niepsychotycznych zaburzeń psychicznych u osadzonych dokonujących połyków, a także w grupie kontrolnej.
4. Analiza połykanego materiału.
5. Przeprowadzenie analizy zależności pomiędzy wybranymi parametrami profilu socjodemograficznego, uwarunkowań wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności i niepsychotycznych zaburzeń psychicznych, a liczbą połyków oraz wielkością i kształtem połkniętego ciała obcego.

Rozdział „Materiał i metoda” został zamieszczony na stronach od 20 do 27.

Na początku rozdziału zawarte są informacje dotyczące uzyskania zgody Dyrektora Zakładu Karnego w Rzeszowie na wejście na teren jednostki oraz przeprowadzenie przedmiotowych badań oraz uzyskania zgody Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Rzeszowskiego na prowadzenie badań.

Materiał stanowią dwie 56 osobowe grupy mężczyzn, którzy odbywali karę pozbawienia wolności w latach 2009–2015 w Zakładzie Karnym w Rzeszowie. Pierwszą grupę badaną stanowią osoby, które dopuściły się pojedynczych lub wielokrotnych aktów autoagresji typu „połyk”, a drugą grupę kontrolną stanowią losowo wybrani osadzeni (z uwzględnieniem rozkładu wiekowego analogicznego jak w grupie pierwszej), którzy nie dokonywali „połyku”. W obu grupach została przeprowadzona analiza danych socjodemograficznych, takich jak wiek, wykształcenie, stan cywilny, miejsce zamieszkania, uzyskiwanie wsparcia bliskich, występowanie dysfunkcji w rodzinie pierwotnej oraz liczba dysfunkcji. Następną analizą

dotyczy danych pozyskanych z dokumentacji osobopoznawczej, która obejmuje charakter dokonanego przestępstwa, łączny wymiar kary pozbawienia wolności, przynależność do określonej grupy klasyfikacyjnej, wcześniejszy pobyt w jednostce opiekuńczo-wychowawczej lub zakładzie poprawczym, określenie czy przestępstw dokonano pod wpływem alkoholu lub środków odurzających, przynależność do nieformalnych struktur podkultury przestępczej oraz podejmowanych wcześniej prób samobójczych lub aktów autoagresji.

Kolejna analiza dotyczy danych pozyskanych z dokumentacji osobopoznawczej i obejmuje deklarowany stan zdrowia, informację o niepełnosprawności fizycznej, deklarację o nadużywaniu alkoholu lub środków odurzających, stwierdzone kategorie schorzeń, przebyte leczenie odwykowe lub udział w terapii odwykowej.

Następnie analizie poddano dane pozyskane z dokumentacji psychologicznej dotyczące występowania wybranych niepsychotycznych zaburzeń psychicznych w obu grupach.

Ostatnia analiza dotyczy zdjęć rentgenowskich, wykonanych u osób grupy badanej, na których zobrazowano połknięte przez osadzonych przedmioty. W tej części przeprowadzono analizy w zależności od wielkości połkniętego ciała obcego w zakresach: do 5 cm, od 5 do 10 cm i powyżej 10 cm oraz w zależności od jego kształtu, który mógł być ostry, obły lub mieszany, ponadto analizowano umiejscowienie ciała obcego w obrębie klatki piersiowej, jamy brzusznej lub miednicy mniejszej.

Grupę badaną podzielono także na podgrupy w zależności od liczby dokonanych „połyków”.

Ostatni rozdział tej części pracy stanowi opis wykorzystywanych analiz statystycznych.

Materiał jak i metody zostały dobrane prawidłowo i umożliwiają realizację zaplanowanych badań oraz poprawną interpretację uzyskanych wyników, a także umożliwiają realizację założonych celów pracy.

Wyniki pracy zostały przedstawione w 9 podrozdziałach zamieszczonych na stronach od 28 do 99. Analizy zostały dokonane w kolejności przedstawionej w rozdziale Materiał i metoda.

W pierwszym podrozdziale dokonano analizy danych socjodemograficznych osadzonych, którzy dokonali zamierzonego połknięcia ciała obcego. Stwierdzono, że najczęściej dokonywali tego osadzeni z wykształceniem podstawowym (48,21%), kawalerowie (80,35%), zamieszkali w miastach (82,14%), posiadający wsparcie bliskich (76,79%), wykazujący dysfunkcyjność rodziny pierwotnej (94,64%), obarczeni od 1 do 3 dysfunkcjami rodziny pierwotnej (50%).

W drugim podrozdziale określono uwarunkowania wynikające z odbywania kary pozbawienia wolności z uwzględnieniem stanu zdrowia osadzonych. Stwierdzono, że „połyków” najczęściej dokonywali osadzeni odbywający karę pozbawienia wolności za popełnienie przestępstw przeciwko mieniu (39,53%), przeciwko życiu i zdrowiu (11,96%)

i przeciwko wiarygodności dokumentów (11,63%) oraz osoby odbywające kary pozbawienia wolności od roku do 5 lat (50%).

W kolejnym podrozdziale dokonano szczegółowej analizy wybranych niepsychotycznych zaburzeń psychicznych u osadzonych, którzy dokonali „połyku”.

W rozdziale czwartym przeanalizowano połknięte ciała obce na podstawie ich obrazu radiologicznego. Wykazano, że połkniętymi przez osadzonych w więzieniu ciałami obcymi są najczęściej przedmioty o wymiarach w zakresie od 5cm do 10cm oraz powyżej 10 cm (po 36,57%), o ostrym kształcie (75,43%), które były zlokalizowane w obrębie jamy brzusznej (65,71%), a były to najczęściej pojedyncze ciała obce (53,57%%).

Ten podrozdział wyników zawiera ryciny przedstawiające zdjęcia rentgenowskie połkniętych ciał obcych podzielone ze względu na wielkość, kształt i lokalizację.

W kolejnym trzech podrozdziałach dla grupy osadzonych, którzy nie dokonali „połyku”, wykonano ocenę pod względem analizy ich danych socjodemograficznych, uwarunkowań wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności, z uwzględnieniem stanu zdrowia osadzonych oraz wybranych niepsychotycznych zaburzeń psychicznych.

W podrozdziale ósmym porównano analizowane parametry pomiędzy grupą osadzonych, którzy dokonali „połyku”, a grupą osadzonych, którzy „połyku” nie dokonali.

W podrozdziale dziewiątym dokonano analizy zależności pomiędzy wybranymi parametrami profilu socjodemograficznego, uwarunkowań wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności i niepsychotycznych zaburzeń psychicznych, a liczbą „połyków” oraz wielkością i kształtem połkniętego ciała obcego.

Wyniki zostały przedstawione zrozumiale zgodnie z wyznaczonymi celami badań.

Kolejny 6 rozdział stanowi „Omówienie wyników i dyskusja”, który został zamieszczony na stronach od 100 do 110, zgodnie z wymogami metodologicznymi prac naukowych. Omówienie wyników zrealizowano w kolejności odpowiadającej ich opisowi w rozdziale Wyniki. W dyskusji zacytowano 51 pozycji literaturowych, angielsko i polskojęzycznych, dotyczących aktualnego stanu wiedzy w zakresie objętym pracą. Rozdział ten został podzielony na 6 części. Pierwsza części dyskusji ma charakter ogólny dotyczący połknięć ciał obcych, przypadkowych i zamierzonych, głównie w odniesieniu do osób przebywających w więzieniach, a także osób objętych badaniem. Kolejne 5 części jest ułożone w podrozdziały numerowane cyframi rzymski i z tytułami, które obejmują dane socjodemograficzne, dane osobopoznawcze z uwzględnieniem sytuacji zdrowotnej, analizę wybranych niepsychotycznych zaburzeń psychicznych, analizę połykanego materiału oraz analizę

zależności pomiędzy wybranymi parametrami profilu socjodemograficznego, uwarunkowań wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności i niepsychotycznych zaburzeń psychicznych a liczbą „połyków” oraz wielkością i kształtem połkniętego ciała obcego.

Sposób przeprowadzenia dyskusji świadczy o dobrej znajomości aktualnej literatury dotyczącej przedmiotu badań, którymi zajęła się Doktorantka, umiejętności analizowania problemu badawczego.

Wnioski zostały przedstawione w 6 następujących punktach:

1. Uwarunkowania socjodemograficzne, które istotnie statystycznie podnoszą ryzyko dokonania przez osadzonego połyku, to:

- stan cywilny wolny,
- występowanie powyżej 3 dysfunkcji w rodzinie pierwotnej.

2. Uwarunkowania osobopoznawcze (z uwzględnieniem stanu zdrowia osadzonych), które istotnie statystycznie podnoszą ryzyko dokonania połyku, to:

- odbywanie kary w systemie terapeutycznym,
- uprzedni pobyt w jednostkach opiekuńczo-wychowawczych lub zakładach poprawczych,
- podejmowanie przed osadzeniem w zakładzie karnym prób samobójczych lub aktów autoagresji.

3. Występowanie niepsychotycznych zaburzeń psychicznych, które istotnie statystycznie podnoszą ryzyko dokonania przez osadzonego połyku, to:

- uzależnienie od alkoholu lub
- uzależnienie od środków odurzających lub
- obniżona sprawność intelektualna lub
- osobowość dyssocjalna lub
- nadpobudliwość, impulsywność, agresja,
- im większa liczba zaburzeń, tym istotnie statystycznie rośnie ryzyko dokonania połyku.

4. Analizując połykany materiał, stwierdzono, że:

- najczęściej połykano przedmioty o wymiarze 5–10 cm i powyżej 10 cm,
- najczęściej połykano przedmioty o kształcie ostrym,
- najczęściej lokalizowano połknięte przedmioty w przewodzie pokarmowym w obrębie jamy brzusznej,
- najczęściej dokonywano połyków pojedynczych.

5. W analizie zależności pomiędzy wybranymi parametrami profilu socjodemograficznego, uwarunkowań wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności i niepsychotycznych zaburzeń psychicznych a liczbą połyków oraz wielkością i kształtem połkniętego ciała obcego stwierdzono, że osadzeni pochodzący z rodzin z ponad 3 dysfunkcjami połykali istotnie statystycznie częściej przedmioty o kształcie ostrym.

6. Uzyskane wyniki mogą być ważną wskazówką dla funkcjonariuszy Służby Więziennej w szacowaniu potencjalnych możliwości popełnienia połyku przez konkretnych osadzonych.

Wnioski logicznie wynikają z przeprowadzonych badań, analizy statystycznej wyników oraz ich prawidłowej interpretacji i stanowią wyczerpującą odpowiedź na przedstawione wcześniej cele pracy.

Rozdział „Piśmiennictwo” obejmuje 102 pozycje, umieszczone w kolejności występowania w pracy, pozycje piśmiennictwa są prawidłowo cytowane w tekście. Piśmiennictwo jest aktualne, trafnie i starannie dobrane, została także zachowana równowaga pomiędzy piśmiennictwem krajowym i zagranicznym.

Na stronach 119 i 120 znajduje się Streszczenie w języku polskim, a na stronach 121 i 122 streszczenie w języku angielskim. Streszczenie jest syntetyczne i prawidłowo odzwierciedla treść zawartą w pracy.

Rozdział 11 stanowi wykaz tabel, a Rozdział 12 wykaz rycin.

Jako recenzent mam kilka uwag dotyczących pracy. Uważam, że termin „połyk”, bardzo często używany w pracy, który jest określeniem środowiskowym, stanowiącym żargon, powinien zostać zastąpiony określeniem bardziej odpowiednim albo powinien być wyodrębniony cudzysłowem. Podobnie powinny zostać zastąpione słowa, osobnicy i samouszkodzeniowcy.

Rozdziały Wstęp i Wprowadzenie powinny moim zdaniem stanowić jeden rozdział.

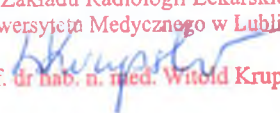
Rozdział Dyskusja w treści pracy został podzielony na podrozdziały, które zostały ponumerowane cyframi rzymskimi i określone tytułami. Tytuły poszczególnych podrozdziałów powinny znaleźć się także w Spisie treści.

Wskazane powyżej uwagi nie umniejszają merytorycznej i naukowej wartości pracy. Uważam, że pani mgr Greta Gawel przygotowała ciekawą i wartościową pracę doktorską na dobrym poziomie, która stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

W oparciu o ocenę rozprawy doktorskiej uważam, że Doktorantka wykazała się wysokim poziomem ogólnej wiedzy teoretycznej oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, prawidłowego doboru metod badawczych i opracowywania wyników badań, a także trafnego doboru piśmiennictwa do tematu badawczego. Jednocześnie stwierdzam, że przedłożona mi do oceny rozprawa doktorska mgr Greta Gawęł pt. „Połyki u osadzonych – analiza połykanego materiału oraz uwarunkowań socjodemograficznych” spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65 poz. 595 z późn. zm.), została przygotowywana pod opieką promotora i promotora pomocniczego oraz stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego przez Autorkę.

W związku z tym przedstawiam Kolegium Nauk Medycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego wniosek o dopuszczenie mgr Greta Gawęł do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. n. med. Witold Krupski

KIEROWNIK
II Zakładu Radiologii Lekarskiej
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Prof. dr hab. n. med. Witold Krupski